

BAKIMA GEREKSİNİMİ OLAN ENGELLİ BİREYLER I

EBR 101U

KISA ÖZET

1. ÜNİTE TEMEL KAVRAMLAR: ZEDELLENME, YETERSİZLİK, ENGEL, BAKIM, REHABİLİTASYON, ENGELLİ BAKIMI

GİRİŞ

Tüm bireyler dünyaya kendi özelliklerini taşıyarak gelirler. Bu nedenle de dünya üzerindeki her birey birbirinden farklıdır. Farklı olmak bizleri yaşam karşısında özel yapar. Hepimiz zayıf ve güçlü yanlarımızla, yeterli ve yetersizliklerimizle kendimize özgüüz.

Her birey birbirinden farklı olduğu gibi özel gereksinimli her bireyin gereksinimleri de birbirinden farklıdır. Tekerlekli sandalye kullanan bir birey okula gitmek için rampaya gereksinim duyarken, işitme yetersizliği olan bir birey sinemada istediği filmi izleyebilmek için işaret dili anlatımına gereksinim duyar.

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREY

Özel gereksinimli bireyler zaman içinde farklı kesimlerce farklı şekillerde etiketlenmişlerdir. Örneğin engelli, özürlü, yetersiz, sakat gibi farklı ifadeler kullanılmış günümüzde de bu ifadelerden bazıları halen kullanılmaktadır.

Risk Taşıma/ Risk Altında Olma

Risk taşıma (risk altında olma) herhangi bir engeli olmayan ancak ileride bir yetersizlik yaşama olasılığı diğer bireylerden yüksek olan bireyleri ifade eder. Bu terim daha çok bebek ve okul öncesi dönemdeki küçük çocuklar için kullanılmaktadır.

Zedelenme

Zedelenme doğum öncesi, doğum sırası ya da doğum sonrasında çeşitli sebeplerle bireyin organlarının işlevlerini yerine getirmede zorlanma meydana gelmesi durumu olarak açıklanmaktadır.

Zedelenme ile oluşan olumsuz durum geçici ya da kalıcı olabilir. Örneğin birey bir kaza sonrası görme ile ilgili bir zedelenme yaşayabilir. Bu zedelenme geçici ya da bazı durumlarda kalıcı olabilir.

BİLGİ: Zedelenme bireyin organlarının işlevlerini yerine getirmede çeşitli sebeplerle zorlanması durumudur.

Yetersizlik

Duyu organları ya da zihinsel, fiziksel duygusal anlamda bireyin işlevlerinde zedelenmeye bağlı olarak tümü ile ya da kısmen kayıp oluşması durumu yetersizlik olarak ifade edilmektedir.

Kısa bir ifade ile yetersizlik zedelenmenin bir sonucu olarak, zedelenme oluşan organın işlevini yerine getirememesi ya da kısmen getirmesidir.

Engel

Engel yetersizliği sebebiyle bireyin toplumsal yaşama katılımında ortaya çıkan sorunlardır. Bir başka deyişle bireyin yetersizliği sebebiyle çevreye uyum sağlama konusunda engellenmesidir.

Dünya Engellilik Raporunda (2011) ise “*Engellilik yetersizlikler, aktivite sınırlılıkları ve katılım kısıtlamaları için kullanılan ve (herhangi bir sağlık durumu bulunan) birey ile o bireyle ilgili bağlamsal faktörler (çevresel ve kişisel faktörler) arasındaki olumsuzluklara atıfta bulunan bir çatı terimdir*”.

Görüldüğü gibi zedelenme, yetersizlik ve engel terimleri arasında güçlü bir ilişki vardır. Ancak bu ilişki her zaman yetersizliğin engeli dönüşeceği anlamına gelmemektedir.

DİKKAT: Zedelenme, engel, yetersizlik terimleri ilişkili olsalar da birbirlerinden farklı anlamlar taşımaktadır.

Şekil 1.1 Zedelenme, Yetersizlik, Engel Kavramları İlişki Örneği

Özel Gereksinimli Bireyler

Özel gereksinimli bireyler sahip oldukları yetersizliğin tür ve derecesine, yaşadıkları ortam, yaş gibi durumlara göre farklılıklar gösterdiğinden bu bireyler hakkında genellemeler yapmak doğru bulunmamaktadır.

Özel gereksinimli bireyler ülkemizde Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (ÖEHY 2009) aşağıdaki biçimde sınıflandırılmaktadır.

- Zihin yetersizliği
- İşitme yetersizliği
- Görme yetersizliği
- Ortopedik yetersizlik
- Özel öğrenme güçlüğü
- Dil ve konuşma güçlüğü
- Duygusal uyum güçlüğü
- Süreğen hastalık
- Sinir sistemi zedelenmesi ile oluşan yetersizlik
- Süreğen hastalıklar
- Otizm
- Sosyal uyum güçlüğü
- Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu
- Üstün ve özel yetenek

ÖZEL GEREKSİNİMLİ OLMA NEDENLERİ

Bireyin özel gereksinimli olma sebebini bilmek öncelikle onun doğru tanınması için önemlidir. Geçmişten günümüze özel gereksinimli olmanın nedenlerini araştıran pek çok araştırma yürütülmüştür.

Özel gereksinimli olma nedenleri alanda çoğu kez doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası nedenler olmak üzere zaman bağlamında açıklanmaktadır. İzleyen bölümde özel gereksinimli olma nedenleri doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrası nedenler olarak açıklanmaktadır.

Doğum Öncesi Nedenler

Doğum öncesi nedenler çevresel nedenler, genetik kökenli nedenler, kromozomal nedenler, doğuştan getirilen nedenler, gelişim bozuklukları olarak sınıflandırılabilir (Kırcaali-İftar, 1998).

Doğum Anında Oluşan Nedenler

Bireyin doğum anında oluşan olumsuz durumlar yetersizliklere neden olabilir. Tıp alanında yaşanan gelişmeler bu olumsuz durumların azalmasını sağlamıştır.

Doğum Sonrası Nedenler

Doğum sonrası yaşanan bazı olumsuz durumlar da bebeğin yetersizliğe sahip olmasına neden olabilmektedir. Bebeklikte yüksek ateş, bebeğin havale geçirmesi, düşmesi ve kafa travması yaşaması, uzun süren sarılık durumu doğum sonrası nedenlerden birkaçına örnek oluşturmaktadır.

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERE İLİŞKİN BAKIM HİZMETLERİ

Özel gereksinimli bireylere sunulacak hizmetler her anlamda titizlikle yürütülmesi gereken önemli çalışmalarır. Özel gereksinimli bireyin eğitiminde etkin rol alan bir özel eğitim öğretmeni öğrencisinin güçlü ve geliştirilmesi gereken yanlarını göz önünde bulundurarak ona özel bir eğitim programını izler.

Özel gereksinimli bireylerin söz konusu amaca ulaşmasında en önemli unsurlardan biri de bakım hizmetleridir. Temel olarak bakım hizmetleri, yaşlı bireylere, süreğen (kronik) hastalığı olan bireylere ve özel gereksinimli bireylere sunulmaktadır.

Bakım Türleri

Bakım hizmetleri bir başkasının yardımı olmaksızın günlük yaşamını sürdürmede desteğe ihtiyaç duyan bireyin kendi evinde ya da bir kurumda sunulan psikolojik, fizyolojik, sosyal gereksinimleri kapsayan bir hizmetler bütünüdür. Bakım hizmetlerinin sınıflandırılması çeşitli biçimlerde yapılabilmektedir.

Kurumsal bakımın içinde;

- Hastaneler ya da klinikler
- Hastalığa özgü merkezler
- Rehabilitasyon merkezleri
- Bakım ve rehabilitasyon merkezi
- Huzurevleri
- Mesleki rehabilitasyon yer almaktadır,

Toplum temelli bakımın içinde ise;

- Evde bakım
- İşyerinde bakım
- Okulda bakım
- Rekreasyon evleri
- Spor kulüpleri yer almaktadır (Yanardağ, 2013)

Kurumsal Bakım

Kurumsal bakım özel gereksinimli, yaşlı ve/ veya süreğen hastalığı olan bireyin evde bakım hizmetleri ve desteğe rağmen daha fazla gereksinimi oluşması evde desteğin bireyin bakımı için yeterli olmadığı durumlarda kullanıldığı bakım türüdür.

Toplum Temelli Bakım

Toplum temelli bakım hizmetleri özel gereksinimli, süreğen hastalığı olan ve/veya yaşlı bireylere sunulmaktadır.

Toplum temelli bakımda birçok farklı disiplinden uzman ekip çalışması ile birlikte destek sunarlar. Bu uzmanlar doktor, sosyal hizmet uzmanları, diyetisyenler, hemşireler, psikologlar, fizyoterapistler, iş-uğraşı terapistleri olarak örneklenebilir.

DİKKAT: Toplum temelli bakım hizmetleri evde bakım hizmetlerini de kapsamaktadır. Bu nedenle kimi kaynaklar evde bakım hizmetlerini toplum temelli evde bakım olarak ele almaktadır.

Evde Bakım (Toplum Temelli Evde Bakım)

Dünya Engellilik Raporu (2011)'na göre *Toplum temelli evde bakım hasta bireylere ve ailelerine evlerinde verilen her türlü destektir.*

Evde bakım hizmetleri kurumsal bakım hizmetlerine kıyasla bazı avantajlara sahiptir. Bunlar; kurumda bakıma oranla daha ekonomik olması, sağlık hizmetinin kişinin ayağına gelmesi, bakım alan ailenin bir arada kalabilmesi, bireye özel bir bakımın sağlanması olarak sıralanabilir.

Evde bakım kapsamında özel gereksinimli bireylere sunulan hizmetler geniş bir yelpazede sunulmaktadır. Bunlardan başlıcaları;

- **Sürelî bakım:** Özel gereksinimli birey ve ailesinin kendine zaman ayırması, dinlenmesi için onlara fırsat sunulması
- **Tıbbî bakım:** Özel gereksinimli bireyin kendi evinde sağlık personelinden; hemşire, fizyoterapist, dil ve konuşma terapisti gibi uzmanlardan hizmet alması
- **Evde yardım:** Özel gereksinimli bireyin evinde ütü, rutin temizlik gibi günlük işlerin yapımı
- **Eve yemek servisi:** Özel gereksinimli bireyin evine belirlenen aralıklar ve porsiyonlar ile yemek götürülmesi

- **Evde takip hizmeti:** Özel gereksinimli bireyin saç sakal tıraşının yapılması, ona banyo yaptırılması, beslenmesinin desteklenmesi şeklinde örneklenebilir.

Erken Dönemde Bakım

Özel gereksinimli çocukta yetersizliğin oluşumunu izleyen ilk dönemi (3-6 ay) içeren hastane ya da rehabilitasyon merkezinde sağlanan bakım türü olarak açıklanabilir.

Bu bakım rehabilitasyon merkezlerinde sunulduğunda ise hizmet alan bireyin yapabildiklerinin en üst boyutuna çıkmasını sağlamak amaçlanır.

Geç Dönemde Bakım

Özel gereksinimli bireyin bebekliğinden yaşam sonuna kadar süren rehabilitasyon ve bakım hizmetleri geç dönemdeki bakım hizmetleri olarak ifade edilebilir. Bu bakım türü bireyin gerektiğinde tıbbi gereksinimlerinin takibi ile gerçekleşirken gerektiğinde sosyal, psikolojik destekleri de kapsar

REHABİLİTASYON HİZMETLERİ

Rehabilitasyonun sözlük anlamı “iyileştirme” dir (TDK,2017) Bir başka deyişle rehabilitasyon kaybedilen bir yeteneğin yeniden kazandırılması ya da yitirilen yeteneğin yerine yenisinin “ikame” edilmesidir

Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmede rehabilitasyona *engelli bireylerin azami bağımsızlığını, tam fiziksel, zihinsel, sosyal ve mesleki becerilerini elde etmelerini ve yaşamın her alanına tam katılımlarını sağlamak için akran desteği dahil uygun tedbirlerin alınması* ifadesi ile vurgu yapılmaktadır.

Farklı tanımlardan ve açıklamalardan da görüldüğü gibi rehabilitasyon bireyin yetersizlikten en alt düzeyde etkilenip bireyin en üst düzeyde işlevde bulunması için çaba sarf eder.

Rehabilitasyon programının başarıya ulaşması için bazı koşullara dikkat edilmesi önem arz etmektedir. Bunlar;

A. Rehabilitasyon programının geniş bir bakış açısıyla yürütülmesi

B. Rehabilitasyon hizmeti sunulacak bireyin işlevlerinin ve yetersizliklerinin doğru biçimde tespit edilmesi

C. Psiko-sosyal alanlara ilişkin uyarlamalar ve çözümler üretilmesi olarak sıralanabilir (Yanardağ, 2013)

Rehabilitasyon Süreci

Rehabilitasyon özel gereksinimli ya da özel gereksinimli olma riski taşıyan bireylerin çevreleriyle etkileşimde en üst düzeyde işlev kazanmalarına ve bu işlevleri korumalarına yardımcı olan önlemler dizisi olarak ele alınmaktadır (Dünya Engellilik Raporu, 2011). Bu önlemler dizisi bireyin gereksinimlerinin belirlenmesi, bireyin yaşadığı sorunların çevresi ile ilişkilendirilmesi, rehabilitasyon hedeflerinin belirlenmesi gibi farklı süreçleri içermektedir.

Farklı disiplin alanlarından uzmanların farklı bakış açıları ile sunduğu rehabilitasyon hizmetleri de doğal olarak farklı biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflamalardan öne çıkanlar;

- Mesleki rehabilitasyon,
- Tıbbi rehabilitasyon,
- Sosyal rehabilitasyon
- Toplum temelli rehabilitasyon olarak örneklenebilir.

Rehabilitasyon Türleri

Tıbbi rehabilitasyon: Bireyin sağlık durumunun tanınması, tedavi yoluyla işlevin iyileştirilmesi, bireyin yaşadığı yetersizliklerin azaltılması yoluyla gerçekleşir.

Mesleki rehabilitasyon: Mesleki rehabilitasyon temelde mesleğini gerçekleştirmede yetersizlikler başarılı biçimde

ÖZETİ SATIN ALMAK İÇİN TIKLAYINIZ